

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет природничих наук

Кафедра хімії середовища та хімічної освіти

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Безпека життєдіяльності та цивільний захист

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Середня освіта (хімія)»

Спеціальність А4 **Середня освіта (зі предметними спеціальностями)**

Галузь знань **А Освіта**

Затверджено на засіданні кафедри
хімії середовища та хімічної освіти
Протокол №2 від 4 вересня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Безпека життєдіяльності та цивільний захист
Викладач (-і)	Матківський Микола Петрович
Е-mail викладача	mykola.matkivskyi@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	денна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Після практичних занять (згідно розкладу)
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>«Безпека життєдіяльності та цивільний захист» є обов'язковим освітнім компонентом освітньо-професійної програми для здобуття освітнього рівня бакалавра з галузі знань А Освіта, спеціальності А4 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» предметної спеціальності А4.06 Середня освіта (Хімія). Курс «Безпека життєдіяльності та цивільний захист» орієнтований на здобуття студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та призвести до несприятливих наслідків на робочих місцях чи об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.</p> <p>Предмет дисципліни — вивчення небезпек, що загрожують людині та середовищу, закономірностей їх виникнення та методів захисту від них для забезпечення комфортного та безпечного існування протягом усього життя, від побуту до надзвичайних ситуацій. Це комплексна галузь знань, що охоплює ідентифікацію небезпек, профілактику ризиків та дії в умовах НС, об'єднуючи знання з фізіології, психології, екології та інженерних наук.</p> <p><i>Пререквізити навчальної дисципліни:</i> знання дисциплін «Вступ до спеціальності», «Фізика».</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою вивчення дисципліни є формування у студентів сучасних знань з безпеки життєдіяльності і цивільного захисту та необхідних у майбутній практичній діяльності фахівців умінь і навичок для вирішення завдань захисту людей і середовища їх проживання.</p> <p>Основні цілі вивчення дисципліни — опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятного ризику.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
Програмні компетентності:	
Загальні компетентності (ЗК):	
ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях;	
ЗК7. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;	
ЗК9. Здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я, вести здоровий спосіб життя, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з	

учасниками освітнього процесу, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку.

Фахові компетентності (ФК):

ФК7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання здоров'язбережувальних технологій під час освітнього процесу.

Предметні компетентності (ПК)

ПК7. Здатність безпечного поводження з хімічними речовинами з урахуванням їхніх хімічних властивостей.

Програмні результати навчання:

РН6. Називає і пояснює принципи проектування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технології здоров'язбереження під час освітнього процесу, способи запобігання та протидії булінгу і налагодження ефективної співпраці з учнями та їх батьками.

РН13. Демонструє знання основних положень нормативно- правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовує необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

Предметні компетентності (ПК)

ПРН8. Володіє різними методами розв'язання розрахункових і експериментальних задач з хімії та методикою навчання їх школярів; здатний виконувати хімічний експеримент як засіб навчання.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин денна/заочна
Лекції	16
Практичні заняття	14
Самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
II	A4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)	1	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	Кількість год. (денна ф.з.о.)		
	Лекції	Практ. зан.	Сам. роб.
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності і цивільного захисту. Модель життєдіяльності людини. Номенклатура, класифікація та ідентифікація небезпек. Класифікація надзвичайних ситуацій. Ризик, як кількісна оцінка небезпек.	2	2	7

<p>Тема 2. Природні загрози, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ. Небезпечні метеорологічні явища. Небезпечні гідрологічні процеси та явища. Природні пожежі. Біологічні безпеки.</p> <p>Практичне заняття – екскурсія в Івано-Франківський обласний центр з гідрометеорології.</p>	2	2	8
<p>Тема 3. Техногенні безпеки та їхні наслідки. Аварії на потенційно-небезпечних об'єктах. Техногенні безпеки та їх вражаючі фактори. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Аварії на транспорті. Гідродинамічні аварії. Радіаційні аварії. Хімічна безпека.</p>	2	2	8
<p>Тема 4. Пожежна безпека. Пожежа. Система пожежної безпеки. Горіння. Пожежонебезпечність речовин. Способи і засоби гасіння пожеж. Дії під час пожежі. Евакуація. План евакуації на випадок пожежі. Попередження пожеж.</p> <p>Індивідуальне завдання: скласти презентацію з плану евакуації з заданих приміщень.</p>	2	2	8
<p>Тема 5. Соціально-політичні безпеки, їхні види та характеристики. Соціально-політичні конфлікти. Надзвичайні ситуації воєнного характеру та захист від них. Тероризм. Види тероризму. Вплив інформаційного чинника на безпеку суспільства. Маніпулювання людською свідомістю. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їх профілактика. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки.</p> <p>Індивідуальне завдання: скласти презентацію з теми «Небезпеки соціально-політичного характеру».</p>	2	2	8
<p>Тема 6. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС. Концепція прийнятного ризику. Індивідуальний ризик. Головні етапи оцінки ризику. Методи визначення ризику. Розподіл підприємств за ступенем ризику їхньої господарської діяльності. Галузеві вимоги і норми щодо забезпечення сталого функціонування об'єктів господарювання та контролю за станом його основних фондів.</p>	2	2	7
<p>Тема 7. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративних одиниць у НС. Правове забезпечення безпеки життєдіяльності. Управління та нагляд за безпекою життєдіяльності. Організаційна структура захисту населення у НС. Система інструктажів. Програми підготовки населення до дій у НС. Зонування території за можливою дією вражаючих факторів. Паспортизація, ідентифікація та декларування безпеки об'єктів.</p>	2	1	7
<p>Тема 8. Управління силами та засобами під час НС. Евакуаційні заходи. Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення НС. Правила поведінки та способи дій в умовах НС. Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт у районах лиха. Загальні відомості про евакуацію. Евакуаційні органи, їх функції та завдання. Планування евакуації. Забезпечення евакуаційних заходів. Порядок проведення евакуації.</p>	2	1	7
ЗАГ.:	16	14	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти»

(<https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/poriadok-orhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf>).

Підсумкова оцінка з дисципліни (у 100-бальній шкалі) формується як сума балів, набраних за результатами **поточного контролю**, виконання **індивідуальних та командних завдань**.

Максимальна кількість балів – **100**.

До поточного контролю входять:

- оцінювання відповідей на практичних заняттях, експрес-контроль;
- оцінювання індивідуальних завдань;
- участь у дискусіях, усних опитуваннях, тестуваннях;
- тематичне тестування.

Вид навчальної діяльності	Кількість робіт	Максимальна кількість балів
Відповіді на практичних заняттях, експрес-контроль	5-6	15 балів
Індивідуальні завдання	2	10 балів
Тестування	5	70 балів
Активність у дискусіях, робота на заняттях	протягом семестру	5 балів
Разом за поточний контроль		100 балів

Заохочувальні бали

За активну навчальну та наукову діяльність здобувачі можуть отримати додаткові (заохочувальні) бали в межах, визначених викладачем:

1. Участь у дискусіях – до **2 балів**.
2. Обговорення відповідей та рецензування робіт інших студентів – до **5 балів**.
3. Проходження онлайн-курсу за тематикою дисципліни – до **10 балів**.

Заохочувальні бали можуть бути зараховані в межах максимально допустимої кількості балів (100 балів) за дисципліною.

Порушення принципів академічної доброчесності (списування, плагіат, використання сторонніх допоміжних засобів під час контролю знань тощо) тягне за собою **оцінювання роботи у 0 балів** із відповідною фіксацією порушення.

Вимоги до письмових робіт

Вимоги до письмових робіт

Письмові роботи (експрес-контроль) виконуються відповідно до завдання викладача на аркушах паперу. Вимоги:

- охайне, розбірливе оформлення;
- відсутність необґрунтованих пропусків;
- логічна послідовність викладу;
- обов'язкове пояснення поданих схем, таблиць, моделей.

Електронні роботи завантажуються на освітню платформу (d-learn) з **особистого акаунта студента відповідно до встановлених викладачем термінів**.

У разі недотримання вимог до оформлення викладач залишає за собою право **знизити оцінку або не зарахувати роботу**.

Умови допуску до підсумкового контролю	Підсумкова оцінка (у 100-бальній шкалі) визначається як сума оцінок за поточний контроль знань та результатів виконання індивідуальних та тестових завдань.
Підсумковий контроль	Форма контролю – залік.

7. Політика навчальної дисципліни

Під час занять важливі:

- повага до колег, ввічливість та вихованість,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,
- сприйнятливність та неупередженість,
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,
- підготовленість до заняття.

Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від студентів/-ок очікується зацікавленість участю у різноманітних науково-комунікативних заходах з предметного профілю.

У разі пропуску контрольних заходів з поважних причин здобувач має право на їх відпрацювання у терміни, визначені викладачем.

Виконання завдання пізніше встановленого терміну можливе за наявності поважних причин з дозволу викладача з встановленням нового терміну здачі завдання.

Академічна доброчесність: Під час вивчення дисципліни здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності відповідно до Закону України «Про освіту» та внутрішніх нормативних документів закладу вищої освіти.

Порушеннями академічної доброчесності вважаються:

- плагіат, самоплагіат;
- списування;
- фабрикація та фальсифікація результатів;
- несанкціоноване використання допоміжних матеріалів під час контролю;
- виконання робіт іншими особами.

Студент/-ка повинен/-на самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного контролю. Вважається шахрайством використання ШІ для виконання завдання, копіювання іншого тесту чи чужої роботи, підглядання в роботу інших студентів/-ок, списування, використання мобільного телефону чи Інтернету під час виконання тестових завдань чи написання письмової роботи, використання шпаргалок, дозволяти іншим списувати вашу роботу.

Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час використання дистанційних платформ чи онлайн тестування.

У разі виявлення порушень результат роботи **оцінюється в 0 балів** із відповідною фіксацією порушення.

Відвідування занять: Відвідування навчальних занять є обов'язковим. Присутність здобувачів освіти враховується під час нарахування балів за активність, участь у дискусіях, виконання практичних та командних завдань.

У разі пропуску занять з поважних причин здобувач освіти має право на відпрацювання пропущених форм навчальної діяльності у терміни, визначені викладачем.

Неформальна освіта: Результати навчання, здобуті в межах неформальної освіти (онлайн-курси, вебінари, тренінги, майстер-класи, сертифіковані програми за тематикою курсу тощо), можуть бути зараховані як частина індивідуальних завдань або заохочувальних балів **за умови подання підтвердних документів (сертифікатів).**

Обсяг зарахованих результатів неформальної освіти визначається викладачем у межах максимальної кількості балів, передбачених силабусом. Зарахування балів здійснюється у відповідності до Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (Редакція 3) (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.).

8. Рекомендована література

Базова література

1. Запорожець О.І. Безпека життєдіяльності: Підручник. - 2-ге видання. – К.: "Центр учбової літератури", 2019. – 448 с.
2. Мягченко О.П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства: Підручник. – К.: «Центр учбової літератури», 2023. – 312 с.
3. Пістун І.П., Кочубей В.І. Безпека життєдіяльності. Підручник (стереотипне видання). – Суми Університетська книга: 2025. – 575 с.
4. Безпека життєдіяльності: навч. посібник / Т.Є. Стиценко, Г.В. Пронюк, Н.М. Сердюк, І.І. Хондак. – Харків: ХНУРЕ, 2018. – 336 с.
5. Пістун І.П. Практикум з безпеки життєдіяльності / І.П.Пістун, В.І. Кочубей: навч.посіб. – Суми: Університет. Книга, 2023 – 352 с.
6. Грибан В.Г. Безпека життєдіяльності та охорона праці: Підручник / В.Г.Грибан, А.Є.Фоменко, Д.Г.Казначеев. – Дніпро: Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2022. – 388 с.
7. Цивільний захист. Підручник / Запорожець О.І., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Русаловський А.В., Кулалаєва Н.В. - К. : «Центр учбової літератури», 2020. - 264 с.
8. В.А. Дубінін , В.І. Ізотов , В.В. Ляшенко , Л.М. Маркіна , О.Ю. Савіна , П.В. Штейн - «Актуальні питання цивільного захисту» - Одеса : «НУК», 2020. – 464 с.
9. Охорона праці та цивільний захист: Підручник / О. Г. Левченко, О. І. Полукаров, В. В. Зацарний, Ю. О. Полукаров, О. В. Землянська. За ред. О. Г. Левченка. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 472 с.
10. Цивільний захист у схемах: навч. посібник / А.О. Собакарь, Д.Г. Казначеев, В.Д. Поливанюк, О.І. Бойко. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 144 с.
11. Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
12. Навчальний посібник з дисципліни «Безпека життєдіяльності та цивільний захист»: навч. посіб. Дніпро: ПП Вахмістров О.Є., 2022. 148 с.
13. Matkivskyi, M., & Taras, T. (2024). Pollution of the atmosphere, soil and water resources as a result of the Russian-Ukrainian war. Ecological Safety and Balanced Use of Resources, 15(1), 87-99. <https://doi.org/10.69628/esbur/1.2024.87>
14. Матківський М.П. Зміни хімічного складу ґрунтів внаслідок впливу воєнних дій //VIII International scientific and practical conference «Scientific Research as a Mechanism of Effective Human Development» (January 31-February 2, 2024) Sofia, Bulgaria, International Scientific Unity. 2024. 379 p.

Додаткова література

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навчальний посібник / Леськів Г.З., Верескля М.Р., Вид-во: ЛьвДУВС, Львів, 2018. 457с.
2. Безпека життєдіяльності та цивільний захист [Електронний ресурс]: підручник для студ. спеціальностей з природничих, соціально-гуманітарних наук та інженерно-комунікаційних технологій / О. Г. Левченко, О. В. Землянська, Н. А. Праховник, В. В. Зацарний; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл: 10,2 Мбайт). – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 267 с. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/41133/1/Bezpeka_pidruchnyk.pdf
3. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навчальний посібник / Мелех

Любомира Володимирівна. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. - 219 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4863>

4. Навчально-методичний посібник до практичних занять з дисципліни «Безпека життєдіяльності, основи охорони праці» для студентів освітнього ступеня „бакалавр” усіх спеціальностей та форм навчання / Укладачі : О. Я. Гурик, І. Б. Окіпний, В. С. Сенчишин, С. Ю. Мариненко, О. І. Король. Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2025. - 123 с.

5. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. – 308 с

6. Безпека життєдіяльності : навчальний посібник. В. В. Зацарний [та ін.] ; Міжнародний університет фінансів. Київ : Основа, 2016. 204 с.

7. Зеркалов, Д. В. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці : навчальний посібник / Д. В. Зеркалов ; Міжнародний університет фінансів. Київ: Основа, 2016. 267 с.

8. Рачков С.М., Горпиненко С.М. Цивільний захист в закладах загальної середньої освіти. Навчально-методичний посібник/ Харків, 2019. <https://nmc.dsns.gov.ua/upload/1/2/9/7/3/docs-navc-metodicni-posibniki-nmp-civilnii-zaxist-zzso-nmp-civilnii-zaxist-zzso.pdf>

9. Pustovoichenko, D., Matkivskyi, M., Petrovska, K., Kornieva, I., & Solomakha, O. (2024). Education and Resilience in the Context of War: Challenges and Solutions in Ukraine. Освіта та стійкість у контексті війни: виклики та рішення України *Futurity Education*, 4(4), 240–256. <https://doi.org/10.57125/FED.2024.12.25.16>

10. Богдан Паска, Діана Гульпа, Микола Матківський Інноваційні підходи до формування громадянської компетентності здобувачів середньої освіти України. Актуальні питання у сучасній науці No7(37) 2025 Ст. 1083-1096 Серія Педагогіка DOI:[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-7\(37\)-1083-1096](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-7(37)-1083-1096)

11. Матківський М.П. Зміни хімічного складу ґрунтів внаслідок впливу воєнних дій. /VIII International scientific and practical conference «Scientific Research as a Mechanism of Effective Human Development» (January 31-February 2, 2024) Sofia, Bulgaria, International Scientific Unity. 2024. 379 p.

12. Охорона праці в галузі: методичні вказівки до вивчення дисципліни та самостійної роботи для студентів денної та заочної форм навчання галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки" і 07 "Управління та адміністрування" спеціальності: 051 Економіка (Економічна кібернетика), Економіка (Прикладна економіка), 073 Менеджмент (Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності) Матківський М.П., Борик В.В. Охорона праці в галузі: метод. рекомендації – Ів.-Франківськ: п-ць Голіней О. В., – 2023. – 54 с

Викладач _____ Матківський Микола Петрович